

චූළවංසයෙහි සඳහන් 'දීපවංස' යන පාඨයේ අරුත් විමසීමක්

විද්‍යාඥයා විශ්වවිද්‍යාලයේ ඉතිහාස අධ්‍යයනාංශයේ
කහදෙණිගම ජිනරතන
හිමියන් විසිනි.

චූළවංසයේ¹ 38 වැනි පරිච්ඡේදයේ 59 වැනි ශාථාවේ 'දීපවංස' යන වචනය දක්නා ලැබේ. එනමින් සුප්‍රකට කෘතිය එයින් වාච්‍යවන්නේයැයි ඒ පිළිබඳව සඳහන් කළ සියලු දෙනාකු විසින් සලකා ඇති බැවින් එය සම්මතයක් බවට පත්ව ඇත.² මේ කෙටි ලිපියෙන් මා බලාපොරොත්තුවන්නේ එසේ සැලකීම කෙතරම් දුරට හේතු සහගතද යන්න විමසා බැලීමටය. නොයෙක් දෙනා විසින් එසේ දී ඇති තේරුම් දාදිය ගැන සඳහන් කිරීමට ප්‍රථමයෙන් යථෝක්ත වචනය හා සම්බන්ධ ශාථා උපුටා දැක්වීම ප්‍රයෝජනවත් වේ.

“මහා මහින්දත්ථෙරස්ස කාරෙත්වා පටිබ්බිබ්බකං
ථෙරස්සාළාහනං නෙත්වා කාතුං පුජං මහාරහං.

දත්වා සහස්සං දීපෙතුං දීපවංසං සමාදිසි.

ධිතානංතත්ථ හික්ඛුනං-දතුංවාණා'පයි ඉලං.”³

මෙය එක් එක් අය විසින් පරිවර්තනය කර ඇති ආකාරය අනතුරුව සලකා බැලිය යුතුය.

“... දහස්සක් දී දීපවංසය සජ්ඣායනා කරනු පිණිස (ධාතුසේන රජ) අණ කළේය.”
—විජේසිංහ හා ටර්නර්—⁴

1. චූළවංසය නමින් මා මෙහි සඳහන් කර ඇත්තේ මහාවංසයේ දෙවැනි කොටස වශයෙන් සලකනු ලබන ග්‍රන්ථයයි. එය ආරම්භ වනුයේ තිස්සන් වැනි පරිච්ඡේදයේ පනස් එක්වැනි ශාථාවෙනි.
2. “ධාතුසේන මිහිඳු උත්සවයේදී දීපවංසය සජ්ඣායනා කිරීමට අණ කළ බව අප කියවා ඇත්තෙමු.”—මලලසේකර— (*Pali Literature of Ceylon*, Colombo, Reprinted 1958, p. 138) එයින් හෙළිවන්නේ එය විවාද රහිත කරුණක් වශයෙන් සැලකූ බවය. බී. සී. ලෝ නම් '*On the Chronicles of Ceylon*, Calcutta, 1947, pp. 2-4 නම් කෘතියේ දී විමසීමක් කරමින් එසේ කියවන ලද්දේ අද දක්නට ඇති 'දීපවංසය' ම දැයි පරීක්ෂාවක් කළේය. එයින් හෙළිවන කරුණක් නම් 'දීපවංසය' නමින් යථෝක්ත ශාථාවේ කියැවෙන්නේ කිසියම් ග්‍රන්ථයක්යයි මූලික වශයෙන් ඔහු ද පිළිගත් බවය.
3. W. Geiger, *Cūlavamsa*, (Cv.) 1 Colombo, 1925, Ch., 38.58-59.
4. L. C. Wijesinghe and G. Turnour, *Mahāvamsa translation* Colombo, 1909, p. 257.

“ඔහු (රන් දහසක්) පරිත්‍යාග කොට දීපවංශයට දීපිකාවක් ලිවීමට අණ කළේය.”
—ප්‍රතිලිපි—⁵.

“මහා මහිඤ්ජප්චරියන්ගේ ප්‍රතිමාව තනවා මහා පුජාවක් කරනු පිණිස තෙරුන් ආදහනය කළ බිම වෙත එය වැඩමවිය. රන් දහසක් දී දීපවංශය විස්තර කරනු පිණිස අණ කළේය.”
—ගයිගර්—⁶.

“මහ මිහිඳු තෙරුන්ගේ පිළිබිඹුව කරවා ආදහනයට වැඩමවා ගෙන ගොස් තෙරුන් උදෙසා මහාර්ථ වූ පුජා කරනු වස් දහසක් දී දීපවංශය ප්‍රකාශ කරන්නට ඇණ-
වූයේය.”
—අභයරත්න—⁷.

යථෝක්ත පරිවර්තන ආදිය අනුව හෙළිවන පැහැදිලි පොදු ලක්ෂණය නම් ‘දීප-
වංස’ යන්න කෘතියක් සේ සැලකීමය. එහෙත් එය මෙම අවස්ථාවට සම්බන්ධවීම
ඔවුන් දක්වන්නේ දෙයාකාරයකටය. එනම්:—දීපවංසය සජ්ඣායනා කිරීම හෝ විස්තර
කිරීම සහ දීපවංසයට දීපිකාවක් ලිවීම යනුවෙනි. මෙසේ සඳහන් කිරීමේදී
එම පඬිවරුන් ප්‍රස්තුතය වටහා ගැනීමට කෙතරම් දුරට තැත් කර තිබේද යනු විමසා
බැලීම අවශ්‍ය කරුණකි.

මෙයින් වර්තර්, විජේසිංහ, අභයරත්න යන නිදේනා හුදෙක් පරිවර්තන ඉදිරිපත්
කළා විනා එහි විමසීමක් කර නැති බව පැහැදිලිය. (විමසීමකින් තොරව වටහා නො-
ගෙන පරිවර්තන කළ බවක් මෙයින් අදහස් නොකෙරේ). එහිදී ‘දීපෙතුං’ යන වචනයට
‘ප්‍රකාශ කරන්නට’, ‘සජ්ඣායනා කරනු සඳහා’ යන අරුත් එක්වරටම ඔවුන් දුන්නේ
හුදෙක් පරිවර්තනය කිරීමට පරමාර්ථය වූ බැවිනි. එහිදී විකාවක් වැනි කිසිවක ආධාර-
යක් ද ඔවුන්ට නොලැබුණි. ‘දීපෙතුං’ යන්නෙහි ‘ප්‍රකාශ කරන’, ‘සජ්ඣායනා කරන’
යන තේරුම් නැත. දීප- දීප්‍යනෙ, (සං.) දීප-දින්නියං, (පා.)⁸ යන ධාතු ප්‍රකෘතීන්හි
ඇත්තේ බැබලවීම, දල්වීම, විස්තර කිරීම යන ඒවා හා ඊට සමාන තේරුම්ය. එහෙයින්
යථෝක්ත පරිවර්තන සැලකිය හැක්කේ දීපවංස නම් සුප්‍රකට කෘතිය විසින් හා පුරාණයේ
පොත් සජ්ඣායනා කිරීම පිළිබඳව ද ඔවුන් දැන සිටි කරුණුවලින් පොළඹවනු ලැබීමෙන්
හටගත් ප්‍රතිඵල වශයෙන් මිස එහි හරය පිළිබඳව දක්වන ලද අවධානයක් උඩ ඇති වූ
ඒවා වශයෙන් නොවේ. මෙවැනි ලක්ෂණ පරිවර්තනවලදී සුලභව දැකිය හැකිය.
‘සඳ ඇති රාත්‍රිය’ යන අරුත් ඇති ‘දෙසිනාරත්නි’ යන්නට අටුවාවාර්ය බුද්ධසොමගේ විසින්
අර්ථ කථනය කොට ඇත්තේ ‘දෙසින් මිදුනු’ (දෙසාපගනා) රාත්‍රිය යනුවෙනි.⁹ පැරැණි
සෙල්ලිපිවල නිතර සඳහන් වචනයක් වූ ‘මතෙරමජ්ඣක’ යන්නට වික්‍රමසිංහ හා මුලර්
යන පඬිවරුන් දෙදෙනාම අරුත් සැපයුවේ ‘මජ්ඣිමනිකායක මහාස්ථවිර’ යනුවෙනි.
පාලි සූත්‍රයන්ගෙන් ලැබූ ආභාසය උඩ මේ පිළිබඳව කල්පනා කළ ඔවුහු වචන සාදාශ්‍රය

5. J. F. Fleet, ‘The day on which Buddha died’, *Journal of the Royal Asiatic Society, Great Britain and Ireland* (JRAS.) January 1909, p. 5, n. I.
6. W. Geiger, *Cv. translation*, I, Colombo, 1953, pp. 34-36.
7. ඩී. එච්. ඇස්. අභයරත්න, සිංහල මහාවංශය, කොළඹ, 1922, 161 පිට, මේ හැරෙන්නට ශ්‍රී සුමංගල හිමියන් සහ ශ්‍රී දෙවරක්ඛිත බටුවන්තුඩාවේ පඬිතුමා විසින් පරිවර්තනය කළ සිංහල මහාවංසයේ (1874) හා ගුණපාල වීරසේකර විසින් සකස් කළ මහාවංසයේ ද (1955) දක්නට ඇති මේ ගාථා පරිවර්තනය අභයරත්නගේ පරිවර්තනයට වඩා වෙනස් කළ නැත.
8. Monier Williams, *Sanskrit English Dictionary*. p. 481; අග්ගවංස මහාපේර, මහාසද්දනිප්පකරණ, කොළඹ, 1909, lvi පිට; Rhys Davids and Sted, *Pali English Dictionary*, p. 323.
9. *Sumangala Vilasini* (P. T. S.) vol. I, p. 141.

නිසා පහසුවෙන් ම වැරදි නිගමනයකට පෙළඹුණහ. එම වචනය යෙදී ඇති ස්ථාන සම්බන්ධයෙන් ඒ තේරුම් කොතරම් දුරට උචිත ද යනු විමසිලිමත්ව ඔවුන් සලකා බලා නැත. එහෙත් එම වචනය පිළිබඳව සලකා බැලූ මහාවායී පරණවිතානට වැටහී ගියේ එයින් යථොක්ත අර්ථය වාච්‍ය නොවන බවය.¹⁰ ඔහු එය පෙන්වාදීමට ප්‍රථමයෙන් පිළිගත් මතය වූයේ වික්‍රමසිංහගේ සහ මුලර්ගේ අදහසයි. එය කොතරම් සම්මතයක් බවට පත් වුවාද යන්න ලන්ඩන් විශ්ව විද්‍යාලය මගින් දර්ශන විශාරද උපාධිය පිරිනැමූ කෘතියක ද එම වරද සහගත මතය එසේම දක්නට ලැබීණ.¹¹ මහාවායී පරණවිතාන විසින් පෙරිමියන්කුලම් ලිපියේ දක්නට ඇති වචනයක් වන 'නවක' යන්න 'ප්‍රතිවෙදක' යන්නට සමාන අරුතක් ඇති වචනයක් ලෙස නිරුක්ති හා භාෂා ප්‍රයෝගයන්ද විමසමින් මුලදී සැලකුවත්¹² ඔහුගේ අළුත්ම කෘතියේ එක් තැනකදී කියා සිටියේ එම අදහස වැරදි බවත් එය 'නාවික' යන වචනය ප්‍රභව කොට ඇති වචනයක් බවත්ය.¹³ මෙවැනි අඩුපාඩු ගැන එම කතුවරුන්ට දෙස් කිව නොහැක. ඊට හේතුව එවැනි දෑ ස්වාභාවික විමන් නිගමන හෝ මත ආදී වශයෙන් සදකාලික යමක් ඉතිහාසයේ තිබිය නොහැකි වීමත්ය.

ෆිජ්ලිව, මලලසේකර සහ ලෝ යන නිදෙනා එම අදහස ප්‍රකාශ කොට ඇත්තේ ප්‍රස්තුතය පිළිබඳව කරන ලද විමසීමකින් පසුව නොව යම්කිසි මතයක් ඔප්පු කිරීමේ සාධකයක් වශයෙනි. වෙනත් විදියකින් කියතොත් නිකම්ම උපුටා දමා ඇත. මෙහිදී සුලුවෙන් හෝ ඊට වෙනස් යමක් සිදුවී ඇත්තේ ෆිජ්ලිවගෙන් පමණකි. අප මීට ඉහතින් සඳහන් කළ ඔහුගේ ලිපියෙන් ඔහු අදහස් කර ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ දිනය පිළිබඳව විමසීමක් කිරීමටය. එහි එක් තැනක ඔහු මෙසේ සඳහන් කළේය. "බුදුන් වහන්සේ ක්‍රි.පූ. 544 දී හෝ 543 දී පිරිනිවන් පෑ බවට ආධාරයක් පැරැණි කිසිදු සම්ප්‍රදායක නැත. දීපවංශ කතුවරුන්ගෙන් හෝ බුද්ධසෝමගෙන් හෝ දීපවංසයට අටුවාවක් වශයෙන් මහාවංසය ලියූ මහානාමගෙන් හෝ කියැවී ඇති කිසිවකින් එය ප්‍රතිෂ්ඨා නොලබයි."¹⁴ මෙහි ඇති 'දීපවංසයට අටුවාවක් වශයෙන් මහාවංසය ලියූ' යන්නට සටහනක් ලියමින්ය ඔහු ඉහතින් සඳහන් කළ පරිවර්තනය ඉදිරි පත් කර ඇත්තේ. එහිදී ධර්මාර්ථ ආදීන්ගේ පරිවර්තනය ප්‍රතික්ෂේප කළ ඔහු ඉහතින් දක්වූ අයුරු එම ගාථා පරිවර්තනය කෙළේය. එහෙත් ඔහු යථොක්ත පරිවර්තන ප්‍රතික්ෂේප කිරීමට කිසිදු හේතුවක් නොදක්වීය. තම පරිවර්තනය සනාථ කිරීමට සාධකයක් වශයෙන් ඕල්ඩන්බර්ග් විසින්¹⁵ පෙන්වා දී තිබූ පොරාණයන්ගේ අවධානයටත් දීපවංසයත් එකක් විය හැකිය යන මතය උපුටා දක්වීය. එහෙත් දීපවංස යන වචනය මූලවංසයේ සඳහන් වන අවස්ථාවට මේ අර්ථ කථනය කෙතරම් ගැලපේ ද යනු සිතා බලා නැත. ගයිගර් ද මෙම මතය මුලදී පිළිගත්තේ මෙම වැරදි පදනම මත පිහිටාය. ඔහු එම මතය පසුව ප්‍රතික්ෂේප කරමින් (අප විසින් ඉහතින් උපුටා දක්වූ ලෙස) එම ගාථා පරිවර්තනය කළේ සාකච්ඡාවට භාජනව ඇති වචනය එය යෙදී ඇති ස්ථානය

10. E. Müller, *Ancient Inscriptions in Ceylon*, London, 1883 pp. 28, 37-38; *Epigraphia Zeylanica* (EZ.) Vol. I pp. 66-74; EZ., Vol. IV, p. 228, n. 4; *Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society, New Series*, (JCBRAS (NS)) Vol. V, pt. 2, pp. 132-33.
11. ඊ. ඩබ්ලිව්. අදිකාරම්, පැරණි ලන්දිව බෞද්ධ ඉතිහාසය, කොළඹ, 1963, 211 පිට
12. JCBRAS (N S.) Vol. V, pt. 2, p. 136.
13. S. Paranavitane, *Ceylon and Malaysia*, Colombo, 1966, p. 11.
14. JCBRAS., January 1909, p. 5, n. I.
15. H. Oldenberg, *Dipavamsa*, London, 1879. Introduction, p. 9.

චූළවංසයෙහි සඳහන් දීපවංස.....

හා පෙන්වන සම්බන්ධය සලකා බැලීමෙන් අනතුරුව බව ඔහු විසින්ම කියා තිබේ.¹⁶ ගයිගර් ජිලිවගේ මතය එසේ ප්‍රතික්ෂේප කිරීමෙන් පසුව කිසිවකු විසින් නැවත එය මතයක් වශයෙන් සඳහන් කොට නැත්තේ එය පදනම් රහිත වූවක් යයි සැලකීම නිසා විය හැක.

මහාවාසී මලලසේකර හා ආවායසී ලෝ විසින් ද එය සඳහන් කොට ඇත්තේ ජිලිව කළාක් මෙන් යම්කිසි මතයක් ඉදිරිපත් කිරීමේදී සාධකයක් වශයෙනි. එනම්:- දෙදෙනාම එය ඉදිරිපත් කළේ දීපවංස මහාවංස දෙකේ කාලනිර්ණය පිළිබඳ ප්‍රශ්නයේ දීය. එහිදී මලලසේකර විසින් මේ සාධකය ද ඇතුළත් කරමින් කාලනිර්ණය පිළිබඳව ඉදිරිපත් කොට ඇති අදහස ලෝ විසින් ඵලෙසින්ම උපුටා දමා ඇත. මෙම වචනය භාවිත කළ ආකාරය අතර දෙදෙනාගේම වෙනසක් නැති අතර ජිලිව තරම්වත් විමසිලිමත් ලෙස ඒ දෙස ඔවුන් බලා නැත.

මෙහෙයින්, ටර්නර්, විජේසිංහ, අභයරත්න, ජිලිව, මලලසේකර, ලෝ යන පඬිවරුන් එම වචනය නියම අයුරින් වටහා ගැනීමට උත්සාහ නොගෙන සඳහන් කොට ඇති බව පෙනේ.

ප්‍රස්තුතය පිළිබඳව තරමක හෝ විමසීමක් කරමින් කරුණු සඳහන් කොට ඇත්තේ ගයිගර් පඬිතුමා පමණකි. එතුමාගේ විසාරදඥනයට ගරු කරන ගමන්ම කිවයුත්තක් නම් එතුමා විසින් වුවද මේ පිළිබඳව ගැඹුරට සිතාබලා නැති බවය. කෙසේ වුවත් අවස්ථා දෙකකදී තම මතය ඔහු විසින් වෙනස් කළ බැවින් එම ප්‍රශ්නයේ තරමක් දුරට ගිය අයෙකු වශයෙන් ගෞරව ලැබීමට ඔහු සුදුසුය. මුලදී ඔහු පිළිගත්තේද ජිලිවගේ මතය බව මීට ඉහතින්ද සඳහන් කරුණි. එහිදී ජිලිව සිතු අයුරින් ඔහුටද සිතීමට මූලික වශයෙන් තුඩුදුන්නේ සමාන හේතුවක් බවද දුටිමු. ඊට අමතරව යථොක්ත දීපවංස යන්න චූළවංසයේ සඳහන්ව ඇති (එනම්:-ධාතුසේන ක්‍රි.ව. 459-77 කාලයත්) මහාවංසය රචනා කළ (එනම්:-ධාතුසේන සමය හෝ ඊට ආසන්නතම ඉදිරි කාලයත්) අතර සම-කාලී ගයිගර් මෙහිදී තම මතය පිටුබල ගන්වන සාධකයක් වශයෙන් සැලකිය. එහෙත් එයින් අනතුරුව ලියන ලද චූළවංස 1 කාණ්ඩ පරිවර්තනයේදී පා සටහනක් මගින් ඒ මතය වරද සහගත බව කියා සිටියේය.¹⁷ එයට හේතුව වශයෙන් ඔහු ඉදිරිපත් කරන ලද්දේ චූළවංසයේ යථොක්ත ගාථාවෙන් දීපවංසය සම්බන්ධව සඳහන්වන කරුණ මිනිසු උත්සවයේ අවශ්‍යාංගයක් වශයෙන් සඳහන් වීමය. දීපවංසයට දිපිකාවක් ලිවීම වැනි දෙයක් එබඳු උත්සවයක අවශ්‍ය අංගයක් ලෙස සැලකිය නොහැකි බව ඔහු පිළිගත්තේයැයි මෙයින් අපට සිතාගත හැකිය. එසේ පිළිගැනීම උචිත බව කාට වුව ද තේරුම් ගැනීම අපහසු නැත. මහාවංසය දීපවංසයේ විස්තෘතියක් වශයෙන් හා දීපවංසය චූළවංසයේ සඳහන්වීමක් මහාවංසය ලිවීමත් අතර සමකාලීනත්වය යනුවෙන් ඉහතින් ඉදිරිපත් කළ සාධක දෙක පිළිබඳව ඔහුගේ අදහස වෙනස් වූවාද යන්න එහිදී සඳහන් වී නැත. සමහරවිට එසේ වන්නට ඇත. නැති නම් ඒ සාධක දෙක සත්‍ය වුවත් යථොක්ත ගාථාවත් ඒවාත් අතර සම්බන්ධයක් නැතැයි ඔහු පිළිගත්තා විය හැක.

කෙසේ වුවත් යම් වචනයක් තේරුම් ගැනීමේදී බාහිර සාධක වශයෙන් සැලකිය හැකි එබඳු කරුණුවලට වඩා ආසන්න වශයෙන් උපකාරී වන කරුණු වශයෙන් සැලකිය හැකි එවැන්නක් සඳහන් වන ස්ථානය හා සම්බන්ධ සිද්ධීන් සමග එයට දෙනු ලබන තේරුම කෙතෙක් දුරට ගැලපේද? භාෂාමය නීති-රීති අනුව කෙතරම් දුරට එම තේරුම යුක්ති යුක්ත ද? යනාදී වැදගත් ප්‍රශ්න කෙරේ අවධානය යොමු කිරීම අත්‍යවශ්‍යය.

16. ගයිගර් ජිලිවගේ මතය පිළිගනිද්දී මතක් කරන ලද්දක් නම් මහාවංසය දීපවංසයේ විස්තෘතියක් වශයෙන් තමා විසින්ද ඊට කලින් *Dipavamsa and Mahavamsa*, P. 17 නම් තැනදී පෙන්වා දී ඇති බවය.

17. Geiger, *Mv. tr.*, I, p. 35, n. 2 (ඉහතින් සඳහන් වූ කෘතිය).

දෙවැනි අවස්ථාවේදී ගයිගර් පඩිතොට අනුගමනය කිරීමට උත්සාහ ගෙන ඇත්තේ මේ ක්‍රමයයි. එහෙත් එය මුලුමනින්ම සාර්ථක වී නැත. එයට හේතුව එහිදී එක් අංගයක් ගැන පමණක් සලකා බැලීමත්, එයින් බැසගත් නිගමනය උඩ අර්ථ කථනය කිරීමට ගොස් කෘත්‍රීම ස්වරූපයක් තම පරිවර්තනයෙහි ඇති කිරීමත්ය. වචනය සඳහන්වන ස්ථානයේ අනෙක් සිද්ධීන්ට අනුරූප වන පරිද්දෙන් අරුත් කථනය කළ යුතු වූ බැවින් මෙහි සඳහන් වන්නේ දීපවංසයට දීපිකාවක් ලිවීම නොව එය සජ්ඣායනය කිරීම යයි සිතුවේය. එහෙත් එය හා සම්බන්ධව ඇති ‘දීපෙතුං’ යන වචනයේ සජ්ඣායනා කිරීම යන තේරුමට වඩා අර්ථයක් ඇති බව වැටහී ගියෙන් ඓතිහාසික හා ජනප්‍රවාද සහිතව එය ප්‍රකාශ කරනු ලැබෙන්නට ඇතැයි පා සටහනෙහි සඳහන් කොට එම දුෂ්කරතාව මගහරවා ගන්නට උත්සාහ කළේය¹⁸. අටුවා ටීකා සහිතව පෙළ පොත් කීමේ සම්ප්‍රදායක් දිවයිනේ පැවැතුණත් දීපවංසය වැන්නක් එසේ කියවූ බවට සාධක කිසිත් නැත. කෙසේ වුවත් ඔහුගේ එම අදහස කල්පනා මාත්‍රයක් පමණි. ඔහුගෙන් මෙහිදී සිදුවී ඇති තව අඩුපාඩුවක් නම් යථෝක්ත වචනය සම්බන්ධ වාක්‍යය, වාක්‍ය දෙකක් වශයෙන් බෙදා අරුත් දක්වීමයි. එහෙත් මෙය පූර්ව ක්‍රියා තුන කින් (කාරොත්වා, තෙත්වා, දත්වා) හා තුමන්ත්‍රියා දෙකකින් (කාතුං, දීපෙතුං) ද එක්ම අවසාන ක්‍රියාවකින්ද සම්බන්ධ වූ තනි වාක්‍යයකි. එහි ක්‍රියාකාරක පද සම්බන්ධය දක්වන්නේ මෙසේය: ‘මහා මහින්දන්දර්පර්ස සමහරහං පූජං කාතුං පටිබ්බිකං කාරොත්වා පෙරර්සසාලාහනං තෙත්වා සහස්සං දත්වා දීපවංසං දීපෙතුං සමාදිසි.’¹⁹ එහෙත් ගයිගර් පද යෝජනය කර ඇත්තේ පහත සඳහන් අන්දමට බව ඔහුගේ පරිවර්තනය හා සසඳමින් බලනවිට පැහැදිලි වෙයි. ‘මහරහං පූජං කාතුං මහාමහින්දන්දර්පර්ස පටිබ්බිකං කාරොත්වා පෙරර්සසාලාහනං ආනෙයි.’²⁰ (After having an image made of the Great Thera Mahinda, he brought it to the spot where the Thera’s body had been burnt to organise there at great cost a sacrificial festival.) “සහස්සං දත්වා දීපවංසං දීපෙතුං සමාදිසි.” (ධීතානං තත්ථ භික්ඛුනං දානංවාණායි ගුලං) He gave orders with the outlay of a thousand gold pieces, for the interpretation of the Dipavamsa (and commanded sugar to be distributed among the Bhikkhus dwelling there).

එහෙත් එකම අවසාන ක්‍රියාවක් ඇති මෙවැනි සංකීර්ණ වාක්‍යයක් කොටස් දෙකකට කඩා පරිවර්තනය කිරීම එහි අදහස තේරුම් ගැනීමට බාධාවක් වේ. දීපවංස දීපනයට අණ කළේ මිහිඳු හිමියන්ට මහත්වූ පූජාවක් කරනු පිණිස බව ගාථාර්ථ තුනම එක් වාක්‍යයක් වශයෙන් ගත් විට හෙළිවෙන්නේ එය වාක්‍ය දෙකක් වශයෙන් සැලකීමේදී මුල් අදහසට සම්බන්ධයක් නැති කොටසක් වශයෙන් දෙවැනි කොටස සිටී. මේ ගාථා දෙකින්ම කියැවෙනුයේ මිහිඳු උත්සවයේ අංග කීපයක් බැවින් ඒ සියල්ලක් මිහිඳු හිමියන්ට ගෞරව පිණිස කරනු ලැබූ බව අමුතුවෙන් කිව යුතු නොවේ. වූලවංස කතූතමා පූර්වක්‍රියා හා තුමන්ත්‍ර ක්‍රියා ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් එකම අවසාන ක්‍රියාවක් පමණක් යොදමින් මේ පද්‍ය දෙක බඳින ලද්දේ එම අදහස මැනවින් ප්‍රකට කිරීම සඳහා බව සිතිය යුත්තකි. එසේ නිබ්බදි අප විසින් ඒ අතරට වෙනත් අවසාන ක්‍රියාවන් යොදමින් පරිවර්තනය කිරීම මූලික අදහසට පටහැනිය. එසේ කළ යුත්තේ මූලික අදහසට බාධාවක් නොවන තැන්හි පමණකි. නුසුදුසු තැනක එසේ කළ විට බලාපොරොත්තු වූ අදහස නොලැබී යන හෙයිනි.

18. 17 වැනි පාසටහන.

19. ‘මහරහං පූජං කාතුං’ යන වාක්‍යාංශය හා ‘සහස්සං දත්වා’ යන්නද මෙහි සඳහන් එක් එක් කාණ්ඩයට විශේෂණ වශයෙන් හෝ සියල්ලට විශේෂණ වශයෙන් හෝ යෙදිය හැකිය. එබඳු යෙදුම් කාව්‍ය ශාස්ත්‍රයේ ‘දීපකාලංකාරය’ යි දක්වා තිබේ. A. C. Banerjee, *Kavyadarsa*, Calcutta, 1939, pp. 96-106.

20. වූලවංස කර්තෘ යොදා ඇත්තේ ‘තෙත්වා’ යන ක්‍රියා රූපයයි. ගයිගර් එය අවසාන ක්‍රියා රූපයක් බවට පමුණුවා Brought කියා අරුත් දී ඇති බැවින් ‘ආනෙයි’ යි යොදා ගත යුතු වේ.

වූලවංසයෙහි සඳහන් දීපවංස.....

ගයිගර් පඩිකුමා එසේ කොටස් දෙකකට කඩා පරිවර්තනය කරනු ලැබුවේ එසේ නොගත් විට තමා එයින් බලාපොරොත්තු වන අදහසට යම්කිසි බාධාවක් ඇති වෙතියි සිතූ නිසා විය හැක. එනම් මුල් කොටසට මෙය සම්බන්ධ කළා නම් ‘... තෙරුන්ට මහත් පූජාවක් කරනු පිණිස දීපවංසය විස්තර කිරීමට දහසක් දී අණ කළේ’ යැයි මේ කොටස පරිවර්තනය වේ. දීපවංසය විස්තර කිරීම තෙරුන්ට මහත් පූජාවක් වන්නේ කෙසේද? යන ප්‍රශ්නය ඔහුට බලපෑ නිසා එම කොටස අයින් වන සේ කොටස් දෙකකට කැඩීමට ඔහු සිතූ බව මේ අනුව අපට සිතාගත හැකිය. දීපවංස යන්න ග්‍රන්ථය වශයෙන් ගැනීමට ඔහු මූලික වශයෙන් බලාපොරොත්තු වීම පරිවර්තනයේ මෙවැනි කෘත්‍රීම සංචාලයකට හේතු විය. මේ නිසා සිදු වූ තව කරුණක් නම් සථානයේ හැටියට යෝග්‍යත්වය නොසලකා ප්‍රායෝගික නොවන තේරුමක් දීමය.

මේ සාකච්ඡාවට අනුව පැහැදිලි වන්නක් නම් ගයිගර් ඉදිරිපත් කොට ඇති පරිවර්තනය හා දීපවංස යන්න වටහා ගත් ආකාරයද අප විසින් තේරුම් ගැනීමට යාමේදී ගැටලු ගණනකටම මුහුණදීමට සිදුවන බවය.

එහෙයින් මෙවැනි බාධාවන් හා අඩුපාඩු රහිත වන සේ මේ කොටසට අර්ථ කථනය කළ නොහැකි දැයි අප විසින් විමසා බැලිය යුතුය. ප්‍රථමයෙන් ගයිගර් මෙන් අපද මෙය සඳහන් වන සථානයේ වටපිටාව ගැන වඩා ගැඹුරෙන් සලකා බැලිය යුතුය. අනුස්මරණ උත්සවයක අංගයක් වශයෙන් මෙය සඳහන්ව ඇති බව පැහැදිලි කරුණකි. උත්සවයේ ව්‍යුහය අනුව බලනොත් මෙයත් සමග තවත් එහි වූයේ එක් කොටසක් පමණි. එනම්:—ප්‍රතිඵලයක් තැනීමය. උත්සවය මුලුමනින් සලකනොත් මිහිඳු හිමියන්ගේ ප්‍රතිඵලයක් තනවා ආදහන මුල්වේ තබා දීපවංසය දීපනය කිරීමයි සිදුවී ඇත්තේ. මීට අනුව දීපවංසය පිළිබඳ අංගය උත්සවයේදී අත්හැරිය නොහැකි අත්‍යවශ්‍ය ලක්ෂණයක් වූ බව පැහැදිලිය. එබඳු අත්‍යවශ්‍ය උත්සව අංගයක් මෙයින් කියැවේද යනු පිරික්සා බැලිය යුතුය. දීපවංසයට දීපිකාවක් ලිවීම එහිදී අත්‍යවශ්‍ය දෙයක් නොවන බව ගයිගර් විසින් ද පිළිගන්නා සේ කාට වුවද පිළිගැනීම ඉතාමත් පහසුය. එසේ නම් දීපවංසය සජ්ඣායනා කරන්නට ඇතැයි සිතිය හැකිද? එය එබඳු උත්සවයක අත්‍යවශ්‍ය අංගයක් වූ බව පිළිගත හැකිද? පැරැණි යුගයේ උත්සවවලදී ‘අරියවංස’ සූත්‍ර දෙශනාව පැවැති බවට සාධක නිතර ලැබේ.²¹ එහෙත් එය හුදෙක් දෙශනා පාලියකි. දීපවංසය ප්‍රකරණ පාලියකි. දෙශනාපාලි ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථයන් හා තත් පරිවාර ග්‍රන්ථ හැරුණුවිට අවශේෂ යමක් බෞද්ධ උත්සව වලදී සජ්ඣායනා කළ බවට අප දන්නා පමණින් කිසි සාධකයක් නොලැබේ. අනුස්මරණය කිරීම සඳහා පැවැත්වූ උත්සවයකදී දෙශනාපාලිය සූත්‍රයක් වුවද සජ්ඣායනා කළ බවට කිසි සාධකයක් නැත. මෙහිදී පැන නගින තව ප්‍රශ්නයක් නම් මිහිඳු හිමියන්ට පූජාපහාර දක්වීම සඳහා දීපවංසය සජ්ඣායනා කිරීම කෙතරම් දුරට ප්‍රයෝජනය ඇත්තක්ද? යන්නයි. එය මිහිඳු වංශයක් නොවන බව පැහැදිලිය. උත්වහන්සේ එයට සම්බන්ධ වනුයේ එහි ‘සාසනාගම’ නම් කොටසට පමණය. දීපවංස කතෘන් විසින්ම තම කෘතිය පිළිබඳව පවුනක් මෙන් ඉදිරිපත් කොට ඇති එහි ප්‍රථම ගාථාව දෙස බැලීමෙන් පැහැදිලිවන්නේ මිහිඳු හිමියන් සම්බන්ධ පුවත ග්‍රන්ථයේ අතර මැද ඇති එක් කොටසක් පමණක් බවය.

“දීපාගමනං බුද්ධස්ස ධාතු ව බොධියා ‘ගමං
සංගහාවෙරවාදං ව දීපමිහි සාසනා ‘ගමං,
නරිඤ්ඤාගමනං වංසං කිත්තයිස්සං සුනාථ මෙ.”²²

21. අරියවංස දෙශනාව හා එහි ස්වරූපය ආදී කරුණු පිළිබඳව W. Rahula, *History of Buddhism in Ceylon*, Colombo, 1956, pp. 268-73 බලන්න.

22. කිරිඇල්ලේ ඤාණවිමල තෙර, සිංහලානුවාද සහිත දීපවංසය, (දීව.) කොළඹ, 1959, I, 1.

මීට අනුව බුදුන් දිවයිනට වැඩීම, ධාතු වැඩමවීම, බොධාභරණය, පෙරවාදසංගායනා, රජුන්ගේ ආගමනය හා වංශය යන කරුණු ගණනාවක් බුදුසසුන් පිහිටුවීමට අමතරව එහි ඇතුළත්ය. මිහිඳු හිමියන් පමණක් අනුස්මරණය කළ උත්සවයකදී මෙවැනි විවිධ කරුණු අඩංගු කෘතියක් සජ්ඣායනා කිරීම එතරම් ප්‍රයෝජනයක් ඇති දෙයකැයි කිව හැකි නොවේ. එහි සඳහන් හැම කොටසක් පිළිබඳව නැතිනම් වැඩි කොටසක් පිළිබඳව උන්වහන්සේට ගෞරවයක් හිමි වන බව සලකා හෝ දිවයිනේ ඉතිහාසය උන්වහන්සේගෙන් ආරම්භ වන බව සලකා හෝ දීපවංසය සජ්ඣායනා කළ බව සිතනොත් එය උචිත නොවන්නේදැයි කෙනෙකුට තර්ක කළ හැක. එය වැදගත් තර්කයක් වුවද අද අප මෙසේ සිතුවත් එද මිහිඳු හිමියන් පිළිබඳව එසේ කල්පනා කළාද යන්න පැහැදිලිව කිව හැක්කක් නොවේ. 'දිවයිනේ පැවැති ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රදය දෙස බැලීමේදී පෙනී යන්නේ, දිවයිනේ නියම ඉතිහාසය ඇරඹෙන්නේ මිහිඳු හිමියන්ගේ පැමිණීමත් සමගය' යනුවෙන් අද අප පිළිගන්නා මතය ගැන මධ්‍යකාලීන යුගයේ අවසාන කාලය වන තුරුද හැඟීමක් නොවූ බවයි. වෙනත් විධියකින් කියතොත් දිවයිනේ ඉතිහාසය සම්බන්ධව නූතන යුගයේ කරන ලද පර්යේෂණවලට ප්‍රථමයෙන් එබඳු මතයක් හෝ අදහසක් වූ බවක් නොපෙනේ. එවිට ක්‍රි.ව. 6 වැනි ශතවර්ෂය තරම් ඈත කාලයක එවැනි අදහසක් වියැයි සැලකීම බෙහෙවින් උගහටය. එහෙත් වඩා සාධාරණ වන්නේ මිහිඳු හිමියන්ට ගෞරව කිරීම පිණිස දීපවංසය වැන්නක් සජ්ඣායනා කිරීම සිද්ධියක් වශයෙන් හා ප්‍රයෝජන රහිත දෙයක් ද වශයෙන් ගැනීම යයි සිතේ.

දෙවනුව භාෂාමය සාධක දෙස බැලිය යුතුය. 'දීපෙකුං' යන්නෙහි සජ්ඣායනා කිරීම යන තේරුම නොමැති බව ඉහතින් ද පෙන්වා දී ඇත. මීට අනුව සජ්ඣායනා කිරීමක් එයින් නොකියැවෙන බව පැහැදිලි වෙයි. එම ක්‍රියා රූපයෙහි ප්‍රකටම අරුත් නම් බැබළවීම, දැල්වීම යන ඒවාය. දීප යන්නෙහි ද එබඳුම ප්‍රකට තේරුමක් නම් පහන් යන්නය.²³ සංස්කෘත, පාලි, සිංහල තත්සම රූපයක් වූ 'වංස' යන්නෙහි ඇති තේරුම් අතර පරම්පරාව, සමාන ද්‍රව්‍යයන්ගේ එකතුව, (Collection of similar things) ග්‍රහ තාරකා රිය ආදී ද්‍රව්‍යයන්ගේ පෙළ, සමූහය ආදී ඒවා ඇත.²⁴ එවිට දීපවංස යන්නේ තේරුම (දිවයිනේ වංශය නොව) ප්‍රදීපවංශය, පහන් සමූහය, රාශිය වැන්නක් විය හැක. පරම්පරා යන තේරුම ඇති වංස යන්න දිගට පවත්වාගෙන ගිය හෝ යන ක්‍රමක් සඳහා වුවද යෙදීමට බාධාවක් නැත. රාජවංස, දීපවංස, මහාවංස, ධාතුවංස, ග්‍රන්ථවංස යන ආදී නොයෙක් යෙදුම්වලින් එය පැහැදිලි වෙයි. අද දීපවංසය යනුවෙන් විශේෂ කෘතියකට බැවහර කිරීමට අප පුරුදු වී සිටියත් එකල එබන්නක් වුවාද යනු කිව නොහැක. ප්‍රදීප-වංසය වැනි තේරුමක් පිණිස එද දීපවංසය යන්න යෙදීම අමුත්තක් නොවන්නට ඇතැයි සිතීම විය හැක්කකි. මෙහෙයින් 'දීපවංසං දීපෙකුං' යන්නේ අදහස ප්‍රදීපවංශයක් හෝ ප්‍රදීපරාශියක් දැල්වීම යැයි අනුමාන කළ හැක.

මෙහිදී ඉදිරිපත් කළ හැකි මෙයට පිටුබල ලැබෙන සාධකයක් නම් අදට ද වඩා එද ලක්දිව උත්සවයන්හි වැදගත් ලක්ෂණයක් බවට පහන් පූජාව පත්ව තිබීමය. මහ-සෑය වටා හිරු නැගී කලක් මෙන් පහන් දැල්වුණ බව දීපවංසය සඳහන් කරයි.²⁵ භාතීකාහය රජු (ක්‍රි.පූ. 19—ක්‍රි.ව. 9) මහාපූජයෙහි පවත්වන ලද මහාප්‍රදීපොත්සවය ඉතාමත් සුප්‍රකට එකකි.²⁶ මහාදැඩික මහානාග රජු (ක්‍රි.ව. 9-21) ගිරිභණ්ඩ නමින් පැවැත්වූ මහා පූජාවෙහි වැදගත්ම අංගය වූයේ පහන් පූජාවයි. ලක්දිව අටයොදුනක් තැන්නි පහන් තොරණින් ඒකාබද්ධ කොට පූජා පැවැත්වූ බව විසුද්ධිමත්ගය කියයි.²⁷

23. Pali-English Dictionary (ඉහතින් සඳහන් කළ කෘතිය), 323 80.

24. Sanscrit-English Dictionary (ඉහතින් සඳහන් කළ කෘතිය), 910 80.

25. දීව., 15, 30.

26. W. Geiger, Mv., 34 54-57;
දීව., 21, 14-16.

27. මාතර ධර්මවංශ සංවිර, සිංහල විසුද්ධිමාර්ගය, 1, මාතර, 1955, 80 80.

වුලවංසයෙහි සඳහන් දීපවංස

අතුරු නැති දීපමාලාවන් මුලු ලක්දිව තෙලෙහි හා හාත්පස යොදනක් තැන්හි මුහුදෙහි ද පැවැත්වුණු බව මහාවංසය සඳහන් කරන අතර මුහුදෙහි ඒ ඒ තැන කණු, අකුළු²⁸ (තත්ප තත්ප කුල්ලබන්ධනෙන බාණු ආකොටනාදිං කන්වා) සිටුවීමෙන් පහන් සවිකළ අන්දම මහාවංස විකාව විස්තර කරයි.²⁹ මෙහි අතිශයෝක්ති ලක්ෂණ තිබිය හැකි වුවත් විශාල පහන් පූජාවක් පැවැත්වූ බව පිළිගැනීමට බාධාවක් නැත. මේ කරුණුවලින් පැහැදිලි වන්නක් නම් ප්‍රදීප පූජාව ලංකා උත්සව ඉතිහාසයේ වැදගත් තැනක් ගත් බවයි. ඇතැම් රජවරු පොහෝ ගෙය වැනි තැන්වල පහන් දැල්වීම සඳහා වැව් ද පූජා කළහ. වසභ රජු (ක්‍රි.ව. 65-109) කරිස දහසක වැවක් එසේ පූජා කර ඇත. (වට්ටිතෙලක්ථං අස්සතු සහස්සකරිසවාපිං සො කාරාපෙත්වා අදයි ව.³⁰ මෙයින් සිතාගත හැක්කක් නම් එවැනි ස්ථානයන්හි පහන් දැල්වීම සඳහා කටයුතු සැලසීම රජුන්ගේ ද යුතුකමක් වශයෙන් සලකන ලද බවයි.

අනුස්මරණ උත්සව හා සමානතා දරන ආදහන උත්සව වැනි ඒවායෙහිදීද පහන් පූජාව පැවැත්වූ බවට සාධක තිබේ. මීට දිය හැකි උදාහරණයක් නම් මිහිඳු හිමියන්ගේ ආදහන උළෙලේදීම උත්තිය රජතුමා විසින් මග දෙපස පහන් දල්වා පූජෝපහාර දැක්වීමය.³¹ එහෙයින් උන්වහන්සේගේම තවත් අනුස්මරණ උත්සවයකදී පහන් පූජාවක් ද පැවැත්වීමට සිතුවා නම් එහි අමුත්තක් නැත. මේ අනුව ධාතුසේන රජතුමා කරන්නට ඇත්තේ මිහිඳු හිමියන්ගේ ප්‍රතිමාවක් තනවා එය ආදහන භූමියට වැඩමවා ප්‍රතිමාව මෙන්ම භූමියද අලංකාර කරනු පිණිස ප්‍රදීප පූජාවක් පැවැත්වීම විය හැක. සමහරවිට එය දිගට පවත්වාගෙන යනු සඳහා ද කටයුතු යොදන්නට ඇත.

මෙම සියලු කරුණුවලට අනුව වැඩි සාධක මත නිගමනය කළ හැක්කේ යථෝක්ත දීපවංස යන වචනය යෙදී ඇත්තේ එනමින් ප්‍රකට ග්‍රන්ථයට නොව ප්‍රදීපවංසය, ප්‍රදීප රාශිය යන තේරුම් දෙකින් එකක් සඳහා බවය.

28. 'අකුළු' යනුද කණු විශේෂයකි. බලන්න 'ආකොටන' යන්නට දී ඇති තේරුම් *Pali-English Dictionary*, (ඉහතින් සඳහන් කළ කෘතිය), P 94.

29. G. P. Malalasekera, *Vamsatthappakāsini*, vol. II, London, 1935, P. 636.

30. Mv., 35, 85-86; දැනට කෙල් මල් පිදීම සඳහා කහවනු පූජා කළ බව සේල්ලිපිවලද සඳහන්වේ. බලන්න, *Ceylon Journal of Science*, vol. II Sec. G. p. 113 No. 458.

31 දී. 17, 100.